

Postmodernizm Nedir?

Hasan YILDIZ*

Özet: Bu çalışmada 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan postmodernizm akımı tanıtılmaya çalışılmaktadır. Nasıl ortaya çıktığı dana önce sanatta, mimaride kullanılışı kısaca ifade edilmektedir. Daha sonra felsefe postmodernizm, Lyotard ve Habermas arasındaki rekabet açıklanmaktadır. Modernizmle postmodernizmin birbirine halefligi veya selefligi tartışılıyor. Jean Baudrillard'ın smulakr ya da taslama kavramı, TV'nin olumsuz etkileri ile ilgili görüşleri vurgulanmaktadır. Politik postmodernizmde ise radikal demokrasinin yeniden önem kazanması, liberalizme ve devletçiliği karşı olan görüşler vurgulanmıştır. Politikada sorumluluğun önemine dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Modernlik, postmodernlik, modernleşme, radikal demokrasi.

What is Postmodernizm?

Abstract: This study seeks to present and explain the trad of postmodernism which emerged in the last quarter of the twentieth century. Its beginnings and former use in art and architecture is explained in short. The rivalry between Lyotard and Habermas in the field of philosophy. The care of continuity between Modernism is studied. The *smulakr* concept of Jean Baudrillard and his views concerning the negative effects of television are emphasized. Morewer, the views againts liberalism and etatism along with how radical democracy gained importance is studied under political postmodernism. Special emphasis is responsibility in politics.

Key Words: Modernism, Post-Modernism, modernisation, radical democracy.

GİRİŞ

Post modernizmin tanımında bir belirsizlik söz konusudur. En az konuşulalar kadar tanım var.(Armağan, 1995, 53) Her yazar post moderni kendisi açısından belli bir yönüne ağırlık vererek tanımlama yoluna gitmektedir. Post modernizm bazılarına göre modernizmden bir kopuş olmaktadır. Bir kısım yazarlara göre ise modernizmin rafine edilmiş, ileri bir halidir. Kimine göre kolaj tekniği iken kimide onu tarihin sonunu ilan eden akım olarak görüyor(Fukuyama, 1993, 13-52). Postmodern bir durum yaşanmakta olduğu ileri sürülmektedir. Bu yaşanan süreç içinde aklın iflas ettiği, ideolojilerin tükendiği, mekan ve zaman anlayışlarımızın sarsıldığı iddia edilmektedir.

Nihayet felsefede postmodernizmin tanımı 1979'da J. F. Lyotard'ın yazdığı " la condition postmoderne" adlı eserde belirlenir. Lyotard burada " üst anlatıların sonu" diye postmodernizmi tanımlar. (Soykan, 1993, 125)

* Yrd. Doç. Dr. Hasan YILDIZ, Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

1-Genel Bir Bakış:

Batı toplumlarında postmodernizm üzerine pek çok yazılar yazılıp, konuşmalar yapılmaktadır. Bu terim pek çok sanatsal, entelektüel ve akademik alanda kullanılmaktadır. Postmodernizm denilince akla gelen isimler arasında şöyle sıralanabilir;

Sanatta; Rauschenberg, Baselitz, Schnabel, Kieper, Warhol.

Mimaride; Senchs ve Ventur.

Tiyadroda; Artoud,

Edebiyatta; Barthes, Barthalime ve Pynchon

Sinemada; Lynch (mavi kadife)

Fotografta; Sherman,

Felsefede; Derrida, Lyotard ve Baudrillard (Sarup, 1995, 155).

Kullanım alanı olarak postmodern deyimini tartışmalıdır: Edebiyat, mimarlık, resim, müzik, dans, moda, psikoanaliz, teoloji, tarih, felsefe gibi farklı alanlarda kullanılmaktadır. Aralarında bir uzlaşım yoktur. Yayılımacı bir karakter taşıdığı için **virüs** tabiriyle de bahsedilmektedir. (Soykan, 1993, 117). Postmodernizm üzerine yapılan tartışmalar 80'li yıllarda hareketlidir. Altmışlı yıllarda toplumsal-bilimsel ve sanatsal ütopyalar vardı. Yetmişli yıllarda bir içe dönüş yaşanır, politikaya sırt çevrilir. 80'li yıllarda ise bilgi işlem çağındaki gelişmeler çoğulcu bir geleceği gösterir. Böyle bir ortam içerisinde **postmodern tartışma** ortaya çıkar ve gündemi işgal eder. (Soykan, 1993, 116).

Postmodernizmin ilk defa nerede ortaya çıktığı sorusuna cevap olarak 1960'larda New York'lu sanatçılar ve eleştirmenleri gösterebiliriz. 1970'lerde Avrupa'ya taşınıp orada geliştirilmiştir.(Sarup, 1995, 158). Artık postmodernizmden de bahsedilmeye başlanmıştır. Postmodernizm içerik ve meşruluk açısından da tartışmalı bir durumdadır. İçerik olarak kimine göre yeni teknolojiler çağı, kimine göre çevreci veya yeşilci, bazılarına göre çoğullaşma ve parçalanma ve nihayet bir gruba göre de yeni bir mitosla dağınık toplumun yeni bir bütünleşmesidir. Meşruluk olarak onu meşru gösterecek yeni fenomenlerin olmadığı söylenmektedir. Olsa bile başlama ve bitme noktasını belirleme işi ancak tarihçilere aittir şeklinde itirazlar da vardır (Soykan, 1993, 117). Yeri geldiğinde değineceğimiz Habermas ise modernliğin bitmediğini **bir tamamlanmamış proje** olduğunu ileri sürmektedir.

Postmodernizm bahsi içerisinde bir takım terimler kullanılmaktadır. Bunlar; modernlik, postmodernlik, modernleşme ve modernizmdir. (Sarup, 1995, 156). Çok kısa bir şekilde açıklarsak:

Modernlik: Rönesansla ortaya çıkar ve gelişmeler göstererek 18.yy civarında Batı da o zamandan buyana toplumsal, ekonomik ve siyasal sistemleri gösterir.

Postmodernlik: Kimi düşünürlere göre sanayi sonrası bir çağ doğrultusunda gelişen harekettir. Belirsizliği beraberinde gösteren bir durum sergiler. Modernizmin bir parçası olup olmadığı bir süreklilik mi olduğu veya modernizmden radikal bir kopuş olduğu gibi... postmodernlik totaliter sistemler yerine çoğulcu ve açık bir demokrasi düşüncesini savunur.

Modernleşme: Bilimsel ve teknolojik keşif ve yenilikler, sanayideki ilerlemeler, nüfus hareketleri ve ulus-devletle beliren sosyo-ekonomik değişimlerin bir birliğidir.

Modernizm: Yüzyılın dönüşümünü ortaya çıkan ve çeşitli sanatlara egemen olan sanatsal hareketle birlikte anılan özel bir kültürel ve estetik biçimler dizisiyle ilintilidir. Modernizm, klasizme karşı bilinçli olarak gelişmiştir. Şu sanatçıları da biz modern olarak adlandırıyoruz: Edebiyatta: Joyce, Yeats, Proust, Kafka. Şiirde; Eliot ve Pound. Tiyatroda; Strindberg ve Prondello. Resimde; Ce zanne, Picasso, Matisse, Dışavurumcu , Futurist, Dadaist ve gerçeküstücü hareketler. Müzikte; Schoenberg ve Berg. Modernizmin bir çok özellikleri Postmodernizmin tanımlarında da karşımıza çıkmaktadır.

Postmodernizmin geçmişine kısa bir göz atarak daha önce nerelerde ve kimler tarafından kullanıldığını görelim: ilk kez ABD’de 50’li yıllarda bir edebiyat tartışmasından kaynaklandığını belirtmiştik. Mimaride 1975’lerde kullanılmıştır. Edebiyat tartışmasını Irwing Howe ve Harry Lewin başlatır. Mimaride ise Almanya’da yapılan bir toplantıda Venturi, Jencks, Brown gibi mimarların katılmasıyla ortaya çıkar. Postmodernizmin en büyük karşıtı olan Frankfurt Okulundan Habermas, bu mimariyi beğenmez ve kulis mimarisi olarak niteler.(Soykan, 1993, 124). 1870’lerde İngiliz salon ressamı Chapman, impresionist resme karşı bir eleştiri mahiyetinde bir postmodern resim anlayışını getirmek istediğini söyler. 1917’de Rudolf Panwitz ‘ Avrupa Kültüründe Bunalım’ adlı eserinde postmodern insandan söz eder. Panwitz burada Nietzsche’nin üst insanını yeni bir tarzda kavramış olmaktadır. Edebiyat bilimcisi Federico de Oniz 1934’te şiirde ***modernismo***, ***postmodernismo*** üst kavramlar kullanır.(Soykan, 1993, 122)

2-Postmodern Belirtiler ve Kültürün Unsurları

Postmodern anlayışta ortak özellikler yoktur. Onun için idealizm, materyalizm, pragmatizm, gibi bir izm, felsefi bir teori değildir. İzmlerde

olduğu gibi temel ilkeleri olmadığı için izm denilemiyor. Bunun en iyi ifadesi *postmodern durum* yaşandığı şeklindeki ifadedir.

Postmodernizmin bir çok belirtileri vardır. Ancak bunların biri veya bir kaçını ya da hepsibirarada bulunabilir. Bunların en önemlilerinden bir kaçını sıralayacak olursak; belirsizlik, parçalanma, kurallığın bozumu, ironi, ben in yitimi, melezleşme, katılma, karnavallaşma, metinsellik, geleceğe dönüş (Back to the future), her şey gider (anything goes) (Soykan, 1993, 118). Belirtilerden bazılarını açıklarsak: Kurallığın bozumu, Nietzsche ile başlayan otoritelerle alay etmeyi ifade eder. Her şey gider (anything goes) ile anlatılmak istenen postmodernizmde olmayacak bir şeyin olmadığı, her türlü fikre ve uygulamaya açık kapı bırakıldığıdır. Geleceğe dönüş (Back to the future) anlayışı (Adair, 1994, 150). Michael J. Fox'un bir filminden kaynaklanıyor. Film zaman makinesiyle yapılan (gelecekte yapılması umulan bilim kurgu) seyahatleri konu ediyor.

John W. Murphy postmodern kültürün boyutlarını açıklarken postmodernistlerce geliştirilen epistemolojinin kültürel bir anlamı da olduğuna, kültürün artık eylemin doğuşunu önceleyen bir buyruklar sistemi olmadığına dikkati çeker. (Murphy, 1995, 173). Freud'un tezlerinin aksine kültürün, libidonun ani patlamalarına karşı savunmada bulunmadığını belirtir. Devamla dil ile kültür arasındaki yakın ilişkinin dikkate alındığı zaman, kültürün tutkularından bağımsız olmadığını belirtir. Murphy postmodern kültürün unsurlarını ise şu şekilde sıralar: akıl, uzay, zaman, tarih, kişisel kimlik ve kişiler arası alanı (Murphy, 1995, 180-208). Tarih araştırmacılarının şimdinin arkeologları olmaları gerektiğini tarihin şimdiden doğacağını belirtir. Tarihçilerin geçmişten ziyade, şimdi de ikamet etmeleri gerektiğinden söz eder. Murphy, zamanı açıklarken her anın kendi kendine yeterli olduğunu ve başka bir ana göre yanlışılanamayacağını ve her şimdinin evrensel olduğunu belirtir. Deleuze ve Lacan gibi postmodernistlerin bilhassa Deleuze'un zamanın geçişini açıklamak için Bergson'dan ödünç fikirler aldığını (zamanın dures- süre olduğu) belirtir (Deleuze-Guattari, 1993, 120-121, 156). Murphy, postmodern uzayın Riemanniyen yani arzuya göre değiştiğini veya Lyotard'ın açıkladığı gibi plastik olmadığını belirtiyor. Uzayın pratik olduğunu, Newton'un anlayışının zıddına değişmeyi, yeniliği ve riske girmeyi davet ettiğini ifade eder (Murphy, 1995, 185-189).

3-Postmodern Etik

Murphy, postmodernlerce benimsenen dünya görüşü etik eylemin ölüp ölmediğini sorar (Murphy, 1995, 129). Postmodernistlerin şimdiye kadar etik için bir çerçeve geliştirmediklerini fakat bu hususta teorik bazı kısıntıların bulunduğunu da ifade ederek, postmodernistlerin kartezyenizmi reddettiklerini hatırlatır. Murphy, dil oyunlarının birbiriyle kesişerek,

solipsizmi önlediklerini belirtir. Derrida'nın postmodern etiğin ötekine dayandığını söylemesinden kastettiği budur. Eleştirmenler postmodernlerin etiği önemli saymadıklarını iddia ettikleri husus, davranışsal mandanın kurulmasıdır. Postmodernlerin buyruklardan nefret ettikleri doğrudur. (Murphy, 1995, 130). Onlar Buber'le paralel şekilde kişiler arası saygıya dayanan bir etik anlayışını önerirler. Dil oyunları sınırlı olduğundan, hiçbir dil oyunu meşru bir biçimde diğer dil oyunları üzerinde egemenlik kuramaz. Onlar baskıların seçilmiş dil oyunlarının sınırsız olduğu inancından kaynaklandığını ve diğer dil oyunlarını bu nedenle talan ettiklerini belirtirler. Toplumsal kontrolü sürdürmek için özellikle baskı altında tutulanların dilsel ya da kültürel oyunlarının reddedildiğini ileri sürerler. Böyle bir yaklaşım sakıncalıdır. Bunun yerine kişiler bir başkasına **ben** ve **sen** olarak yaklaşmalıdır (Murphy, 1995, 130).

Post modernistler evrensel önermelere biraz ciddi önem verince Kant'ın özdeyişini kısmen değiştirirler. Kant gibi soyut standartlara atıfta bulunmazlar ama başkalarının dil oyunlarını ihlal veya tekzip eden eylemlerin geçersizliğini ileri sürerler. Zaten Lyotard'da adaletin her dil oyununun saflığını korumaktan ibaret olduğundan bahseder. O halde postmodern bir dünyada, ötekilerin dilsel alanını kabul edip koruyan davranışa etik denmektedir. (Murphy, 1995, 131). Eğer önermeler ötekini bir **sen** olarak içermiyorsa gayri meşru pozisyonuna düşerler. Kısaca adalet rakip iddiaları entegre eden ezeli ve ebedi bir ilke değildir. Postmodernistlere göre bir toplum plüralizmi teşvik ediyorsa sağlıklı olabilir. Bunun için çeşitli görüşleri hem koruyan hem de reddeden söylemlerin teşvik edilmesini isterler (Murphy, 1995, 132).

4-Postmodern Sanat

Sarup postmodernistlerin sanatta, sanat ile gündelik arasındaki sınırların kalkmasını savduklarını belirtir. Devamla elit ve popüler kültür arasındaki ayrımın çökmesini istediklerini, biçimsel eklektizm ve kodların karışımını savduklarını ifade eder. Parodi, pastiş, ironi ve oyunun postmodernistlerin benimsediği programlar olduğunu ilave ederek, çeşitli yorumculara göre onların derinlik değil yüzey üzerinde durduklarını ifade eder (Sarup, 1995, 158).

Postmodernistler sanatta izlenimcilerden ziyade anti-izlenimcilere yakındırlar. Anti-izlenimci sanat doğayı korumaz tahrif eder. Sanat için temel olan, taklit yerine ifade etmedir. İzlenimciler kendiliğindenliği yüceltirken bunlar onu kırmaya uğraşırlar. Kristeva bu temayı postmodern sanatın sanat yoluyla sanatın dışında konumlandığına dikkati çekerek tekrarlar. Postmodernistlerde bazı tekniklerin gelişmesiyle gerçekliğin kavranabileceği anlayışını kabul etmezler. Postmodern sanat kendine hedef

olarak yaşama onaylamayı seçer, gerçekleşmesi beklenen bir kaderi tasnif etmez (Murphy, 1995, 52). Deleuze postmodern anlayışa göre bir sanat eserini meydana çıkardığı doğrularla beslendiğini söylemektedir. Sanatsal ilhamın gerçekliğe bağlı olmadığını söylüyorlar. İşte bu yüzden izlenimcilik ve diğer realizm türleri postmodernizme yabancıdır. Postmodern sanat gerçekliğe bağlı değildir (Murphy, 1995, 53).

Paul Klee postmodernizmin enerjisini görülebilirin tarih öncesini gözden geçirmeye adanmış olduğunu iddia eder. Merleau-Ponty'e göre bu **görünmeyendir**. Yani dikkat sanatın beşeri yanına, yorumu gerçekliğe sokan unsura sarfedilmiş olur (Murphy, 1995, 55). Uzay artık sıkıntı veren bir şey olarak tasarlanmaz, Mır'o'nun deyişiyle **özgürlük ışığı** ile anlatılan şey olarak düşünülür. İnsani durum onlar için sürekli bir yaratıştır. Postmodern sanatçı empiristlerin görmezden geldikleri alana nüfus yoluyla gerçekliği kavrar. Murphy postmodern sanatın bir resmetme, yazma veya kompozite etme sorunu olmadığını, daha çok bir gerçekliğin keşif sorunu olduğunu ifade eder (Murphy, 1995, 56).

Postmodernizm müzik konusunda da tartışmalıdır. Müzik bilimi açısından bazı soruların açık cevabı yoktur (Soykan, 1993, 124). Söz gelimi neoromantik ve postmodern en anlıyorum? Buradaki eğilim ileriye veya geriye mi doğrudur? Bu müzik anlayışı restore edici midir? İşte bu gibi soruların cevabı açık kalmaktadır. Postmodern dans için söylenebilecek olan şey, modern dansın bir bölümü olmasıdır. Dolayısıyla o postmodernin modernden kopmadığının parametrelerinden biridir. Saksofoncu John Oswald'ın görüşlerini aktararak sanat ile ilgili kısmı noktalayalım. Oswald müzikte her şeyin iç içe geçtiğini yani her şeyin müzik olabileceğini belirtiyor (Soykan, 1993, 125).

5-Felsefede Postmodernizm

Postmodernizmi felsefede en iyi temsil eden düşünür Jean François Lyotard'dır. Bunun yanında Jean Baudillard'ın görüşlerine de kısaca değineceğiz.

5.1-J.F. Lyotard ve Postmodern Durum

Lyotard, Marxizmi sonradan bırakan eski bir Marksist'tir. Daha önce yazdığı eserlerinde bu havayı görmek mümkündür. Cornelius Costeradis ve Claude Leffort gibi teorisyenlerle birlikte hareket ederek Sovyet bürokrasisini eleştirir (Sarup, 1995, 121). İlk eserini görüngübilim üzerine yazar. Yapısalcılığa kulak asmaz ve Levi-Straus'u eleştirir. 1968'de Vincennes'te felsefe profesörü iken olayları müşahede eder. Bu öğrenci başkaldırıları Marksist olmaktan çok özgürlükçü ve anarşist bir karakter taşırlar (Sarup, 1995, 122). Discourse/Figure adlı eserini sözsöz ve görsel arasındaki gerilim

üzerine yazar. Bu eseriyle birlikte yazdıklarına eleştirel bir yönden bakmaya başlar. Simgesel protesto eylemlerini destekler, çünkü böylece toplumun üstüne çekilen perde açılacaktır. O bir siyasal eylem devrimden ayrılır ve simgesel olursa insanların üzerinde çok etkisi yaratacağına inanır (Sarup, 1995,123).

Lyotard, *postmodern durum* adlı eserini bir tesadüf sonucu yazdığını belirtir. Bir rapor olarak en yüksek derecede gelişmiş toplumlarda bilgi üzerine hazırlanmış ve Quebec hükümeti üniversiteler konseyine sunmuştur. Bu eseri bir uzman olarak değil felsefeci olarak yazdığını ve amacının sorgulamak olduğunu belirtir (Lyotard, 1990, 8).

Lyotard, çalışma hipotezinin toplumlar, postendüstriyel kültürler, postmodern çağa girdikçe bilginin konumunun değişmesi üzerine olduğunu belirtir. Bu süreç 1950'lerin sonundan beri devam etmektedir. Önde gelen teknoloji ve bilimler son kırk yıldan beri dille ilgilenmektedirler. Fonoloji ve linguistik teorileri, sibernetik ve iletişim problemleri, bilgisayarlar ve onların dilleri gibi. Teknolojideki dönüşümler 1- araştırma, 2- kazanılmış olanın aktarımı gibi iki etkiyi oluşturuyorlar. Birincisine genetikteki araştırmaları örnek verirken, ikincisine makinelerin küçültülmesi ve ticarileştirilmesini gösteriyor (Lyotard, 1990, 10). Bilginin tabiatı, bu dönüşümlere değişmeden karşı duramayacaktır. Bütün bilgiler bilgisayar diline çevrilebileceği gibi, tercüme makineleri de her şeyi birbirine ve tercüme dillerine çevirecektir. Lyotard bilgiyi kullananlarla üretenler arasındaki ilişkinin artık değiştiğini, yine mübadele olmakla birlikte bundan böyle ticari ilişkinin söz konusu olduğunu ifade ederek, bilginin kendinde bir amaç olmaktan çıkıp, kullanım değerini belirtir. Zamanımızda üretimin esas gücü artık bilgidir (Lyotard, 1990, 11). Milli devletler üretim güçlerini bilim ile koruyacaklar ve gelişen ile gelişmiş ülkeler arasındaki uçurum daha da artacaktır.

Lyotard bir rekabet unsuru haline gelen bilgi yüzünden savaşların çıkış sebebinin bile değişebileceğini ve enformasyon denetiminin başta gelen bir sebep olabileceğini belirtir. Bu iş o kadar kolay olmayacaktır. Bilgi üretiminde toplum adına devletin rolü gittikçe yok olacaktır. Çok uluslu şirketlerin devletin varlığını tehlikeye soktuklarını belirtir (Lyotard, 1990, 12). Bilgisayar ve telematik teknolojisinin gelişimiyle bu sorun ivme kazanacaktır. IBM firmasını örnek verir. Bunlar uydu fırlatma vs. konularda daha da ileri giderlerse bunları kim denetleyecektir sorusunu sorar. Çözüm olarak ta kamusal güçlerin şirketleri sıkı kontrol etmesini önerir. Teknolojik gelişmeler kontrole yardımcı olabilir. Bilginin çalınmaması için çeşitli tedbirlerin alındığını belirtiyor.

Lyotard meşrulaştırım kavramıyla bilginin konumunu irdeler. Bilimsel ve teknik bilgi birikim hiç sorgulanmamıştır, en fazla aldığı biçim sorgulanmıştır. Meşrulaştırım sorunu Platon'dan beri vardır (Lyotard, 1990, 14-16). Bilginin ne olduğuna kim karar verecek ve hangi ihtiyaçların karara

bağlanacağını kim bilecektir. Bilgisayar çağında daha çok bunu bir hükümet sorunu olarak görür. Sarup günümüzde yeniden üretimin işlevlerinin yöneticilerden geri alınıp makinelere verildiğini ve böyle devam edeceğini söyleyerek bu kararların doğruluğunun garantisini kim verecektir diye sorar (Sarup, 1995, 160).

Lyotard Wittgenstein'in dil oyunlarından etkilenecek çeşitli gözlemlerde bulunmuştur (Lyotard, 1990,18). Bunların kuralları kendi içlerinde meşruluklarını taşımazlar ama oyuncular arasındaki bir sözleşmenin nesnelidir. Eğer kurallar yoksa oyun da yoktur. Sarup Lyotard'ın dil oyunlarının karşılaştırılmaz olduğuna inandığını belirtir (Sarup, 1995,161). Düz anlama dayalı oyunu, talimata dayalı oyundan ve teknik oyundan ayırır. Bir takım konuların savunulamaz olduğu kabul ediliyor. Başkalarının argümanlarına (konuşurken) kızır bağırırız. Tartışmaları ya kazanırız ya da kaybederiz. Lyotard konuşmayı her zaman kavga etmek olarak niteler (Lyotard, 1990, 35).

Bilimsel bilgi, anlatsal bilgi ile daima rekabet halinde olmuştur. Anlatılar (popüler öyküler, destanlar, efsane ve masallar) toplumsal kuramlara meşruluk kazandırır ve geleneksel toplumlarda daha aygındır. Bilimsel bilginin üretilebilmesi için bir takım basamaklar vardır. Bu kurallar eşler (gönderici ve adres) arasındaki tartışmanın bir uzlaşma içinde yapılmasını sağlar. Bilim adamları için ifadelerini doğrulayabilen bir eşe (adrese) ihtiyaç vardır. Sırayla gönderici olurlar. Bu didaktikler yeniden üretimi mümkün kılar (Lyotard, 1990, 35). İlk ön kabul öğrencinin göstericinin bildiğini bilmediği ama henüz öğrenecek durumda olduğudur. İkincisi öğrenci göndericinin göndereceği bilgiyi alabileceğinin bilincindedir. Uzmanlar (göndericiler) onların yeterince bilmediğini ama gayret sarf edeceklerini biliyorlar. Böylece öğrenciler bilimsel bilgiyi üretme oyununu tanımış olurlar (Lyotard, 1990, 38). Bilimsel ve anlatsal bilgi eşit derecede zorunludurlar ve birbirinden ayrılırlar. Lyotard anlatsal bilginin kendini argümana ve kanıtla başvurmaksızın onayladığını ileri sürer. Bilim adamlarının yaptığı sınıflamaya göre: yabancı, ilkel, gerici, gelişmemiş, gelenek, cahillik, önyargı, otorite vs. ayrılabilirler. Lyotard bu anlamda anlatıları kadın ve çocuklar için işe yarayan masallar, destan ve efsanelerden ibaret görür (Lyotard, 1990, 39). Devlet bir destan olarak lanse edilmek için bilime büyük para harcar. Kısaca bilim devletin meşruluk talebinde yönetilir (Sarup, 1995,164)

Sarup postmodernizmin özelliklerinden bahsederken onların üst anlatılara asla güvenmediklerini, Hegel'e Marks'a ve her türden evrensel felsefe biçiminden kuşku duyduklarını ifade ediyor. Lyotard'ın gözünde postmodern durumun, modernizmin güvenilirliğini yitirmiş büyük anlatılar içerisinde bir anlatı olduğunu ve kendini meşru kılmak için büyük anlatılar başvuran her şeye modern dediğini ekliyor (Sarup, 1995, 174). Kısaca

Lyotard büyük anlatılar kötü, küçük öyküler iyidir argümanını ileri sürer. Doğru yanlış ayrımı yerine küçük-büyük anlatı ölçütünü koyar. Anlatılar tarih felsefesi ise kötüdürler. Büyük anlatılar siyasi bir program veya parti ile birleşirken küçük anlatılar yerel yaratıcılık ile birleşir. Sarup bu düşüncelerin yerel yaratıcılığı savunan Foucault'un kilerle de benzeştiğini ifade etmektedir.

Postmodern Durum 1979'da yayımlandıktan sonra Habermas ve Lyotard arasında atışmalar olur. Habermas 1980'de modernizmi tamamlanmamış bir proje olarak tanımlar, 1981'de ise Lyotard'ın adını vermeden tutucuları üç gruba ayırır ve üçüncüsüne de tutucuların postmodernizmi adını verir. Üçlü tasnifini tamamen modernizmin içinde verir. Lyotard 1982'de cevap verir ve aydınlanmadan kopmak istemediklerin ve bir yanlış anlaşılma olduğunu savunur. Habermas'ın göz önünde tuttuğu birliğin ne olduğunu sorar (Soykan, 1993, 135). Aralarındaki çatışmanın esası bağlı oldukları okullardan gelmektedir. Habermas Frankfurt Okulundandır ve Marksist'tir. Habermas'ın düşünsel kökeni hakkında fikir sahibi olmak için şu Türkçe kaynağa da başvurulabilir: **Frankfurt Okulu** (Slater, 1998). Lyotard ise fenomenolojiden Husserl ve Merleau-Ponty'den geliyor. Adorno ise onun hocası olan Husserl'e düşmandır. Soykan bu anlaşmazlığı normal buluyor (Soykan, 1993,136), (Habermas, 1993, 96-101). **Postmodern Durum**'la postmodernizmin militanlığını yapan Lyotard, 1984'de yayınladığı **Le Differend** (çatışma) eseriyle önceki fikirlerini genişletir ve bu esere baş eserim der. Habermas öznellik, Nietzsche'nin us eleştirisi, güç kuramı gibi kavramların modernizmin içinde olduğunu ve bunları onaylayan kendine mal eden postmodernizmin modernizmin bir devamı olduğunu belirtir ((Habermas, 1997, 350-361). Yine Habermas bilimin yaşamdaki yol göstericiliğinden indirilmesine gelenekle bir tutulmasına karşıdır. Bu yüzden bilimin boş bıraktığı alanın dinsel tasarımlar ve gelenekle doldurulacağını söylemektedir ((Habermas, 1992, 54-96, 97-146). Lyotard verdiği cevapta meşrulaştırmanın bilgi ve gücün aynı sorunun iki yanını gösterir diyerek, bilgi sorununun her zamankinden daha çok bir yönetim sorunu olduğunu ifade eder. Kısaca modernizm bilimi yüceltir ve usçuluk yaparken, postmodernizm ise bilimi bir ideoloji yapar ve onu falcılık, feminizm vb. her türlü ideolojik söylem ile bir sayar. Hiçbir kuramsal tartışma ve temellendirmenin onları uzlaştıramayacağını söylüyor Soykan. Bu durum daha çok bir yaşama sorunudur. Bunu doğuran yaşama tarzı ortadan kalkarsa ortadan kalkar (Soykan, 1993, 137).

5.2-Jean Baudrillard

Son zamanın popüler yazarlarından. Geliştirdiği kuram kitle iletişimini ve doğasının anlamaya çalışır. O da Marksizmi ve onun üretim anlayışını eleştirerek postmodernist görüşlere yönelmiştir. **The system of objects** (nesnelere sistemi), **Tüketim Toplumu** (1970), **The Mirror of Production**

(Üretim Aynası) gibi eserleri vardır. Modernlikten postmodernliğe geçişini tarihsel bir taslak doğrultusunda temellendirir. Kendinden başka hiçbir örnekçesi olmayan örnekçeler (simulakra) üzerine yazar. Bunları erken modernlik, modernlik, postmodernlik olarak sıralar (Sarup, 1995, 193). Postmodernlikte reklamcılık, medya, enformasyon ve iletişim ağları özsel bir alan (sphere) olmuştur (Baudrillard, 1997, 149, 177, 201-203). Örnekçeler, kodlar , taklitçeler ve taklit üst gerçekçiliği (hyperealism) eşyanın kullanım değerlerinin ve üretim gereçlerinin yerine geçmiştir. Bu toplum medya ve tüketim toplumdur. **Simulasyon** (taslama) yazısında gerçekçiliğin yerine hiper gerçekçiliği koyar ve metafiziğin bittiğini söyler. Taslama bir şeyi yalandan yapar gibi yapmaktır ve gerçeklikle zevk ilkesini aşar (Soykan, 1993, 50). Yeni postmodern evren her şeyi taklitçe kılmaya eğilimlidir. Taklit edilemeyecek orijinal hiçbir şey yoktur.

Kitle iletişiminin yeni bir çağı başlattığını ifade ederek reklamların kişiye özel uzamı sırt olmaktan çıkardığını belirtir. Kişi artık başkası için bir sırt dildir. Medya ise mekan ve zaman anlayışımızı yeniden düzenlemiştir. Gerçekte dünya ile bağlantımız yoktur, TV ekranlarından bize verilen gerçek sanmaktayız (Sarup, 1995,195). Gilbert Adair daha önce zikrettiğimiz eserinde Baudrillard'ın Körfez savaşı üzerine olan görüşlerine değinerek onun Körfez savaşının gerçekleşmediğine dair olan görüşlerinden bahsediyor (Adair, 1994, 71-72). Adair onu hiper gerçeğin kuramcısı olarak niteliyor ve tv nin yanıltıcı yayınlarından bahsediyor (petrole bulanmış karabatak kuşu- I. Körfez savaşı). Zaten Baudrillard tv'nin tahriki olmazsa savaşta olmazdı demektedir. Bir enformasyon çağında olduğumuzu, tv deki haberlerinde sıranda bir şekilde ertesi gün unutulacak tarzda ardarda yüzeysel olarak verildiğini söylüyor. Çünkü anlamları yoktur. Kitleler ile medya arasında karşılıklı bir ilişki vardır ve birbiri olmaksızın olmazlar. 1980'de yazdığı: **kitleler:Medyada toplumsal patlaması** adlı çalışmasında tüketici kültürünü işler. Bu kültür bütünüyle postmodern bir kültürdür ve dolmuş edebiyatı çok şişirilmiştir (Sarup, 1995, 197). **Kötülüğün Şeffaflığı** adlı eserinde gelişme, ilerleme ve kendini koruma gibi Batıyı var eden ilkelerin yok olma aşamasına geldiğini göstermek ister. Cinsel devrim, sanatta devrim, sibernetik devrim hatta politik devrim bile Batının aleyhine olmuştur. Bunları eserinde transseksüel, işlemsel temizlik, korunma ve zehirlilik gibi küçük başlıklar altında ele alır (Baudrillard, 1995, 24,45,59). Arthur Kroker ise **Postmodern Scene** (postmodern ekran) adlı eserinde Baudrillard'ın kavramlarını (iç patlama semiurgy, taklit ve üst gerçeklik) kullanarak ondan daha radikal bir postmodern tavır takınıp, adeta onun adına kapı dışarı etmeye çalışmaktadır.

6-Politikada Postmodernizm

Postmodernitenin tarihsel bir dönemi olmadığı gibi politik eğilimleri de yoktur. Diğer alanlardaki belirsizlik burada da egemendir. Postmodernizmi seçenler büyük anlatıları terk ederler. Zaten Lyotard'da büyük anlatıyı totalitarizme yol açan özgül bir dünya yorumu olarak görüyordu (Heller-Feher, 1993, 7) postyapısalcılığında postmodern teze yüklendiği politik anlamı vardır. O da sınıf çıkarlarına dayalı politikanın zayıfladığını savunur. Postmodern politikanın hem sağda hem de solda işleve dayalı açık eğilimleri vardır. Bunlar ilk planda modernitenin tek bir işlevinin ya kuvvetlenmesini ya da ortadan kalkmasını istiyorlar. Postmodernist işlevselci pragmatist örneklerine sağda Thatcher'ın *halk kapitalizmi*, radikal sol ucunda ise *mayıs 1968 Paris olaylarını* örnek verirler (Heller-Feher, 1993, 10). Kurtarıcı politikacılar postmodernizmle bağdaşmaz çünkü o *şimdi* ile uğraşır. Mesihçi politikalarından rahatsız olur. Postmodern politik durum kültürler ve söylemlerin çoğulluğunun kabulüne dayanır. Büyük anlatıların yıkılması küçüklerin farklı biçimlere bürünse de bir arada yaşamasına davettir (Heller-Feher, 1993,12). Postmodern durumun görece evrenselci oluşuna katkıda bulunan bir faktörde politik coğrafyada artık bilinmeyen hiçbir ülkenin kalmayıp, Feher ve Heller sınıf senaryolarının kalkmasıyla demokratik kurumların daha da ciddiye alındığını belirtiyorlar. Batı politikasının iki yüz yıldır rasyonaliteye dayandığını ve bunun aşındığını belirterek, çıkara dayalı politikaların rasyonel olduğunu ve az çok ön görülebileceğini ifade ediyorlar. Postmodern durumda ise politika ve politik değişim irrasyonel hale geldikçe tamamen olumsuzdur deniyor. Irkçılığın yeniden yükselişi (Le Pen), Çin'de kültür devrimi (Mao Dönemi) ve Tahran Üniversitesi öğrencilerinin eylemlerini örnek verirler. Bunlar acı bırakmışlardır, nedenini de postmodern politikaların irrasyonelliğine bağlıyorlar (Heller-Feher, 1993, 16-18).

Heller ve Feher bir olumsuzluk olarak da batı politikasındaki partilerin konumuyla hareketlerini gösterirler. Toplumsal hareketler seçenekleri zorlamışlar fakat partiler birer ekonomik ajan olarak kalmışlardır. Sonuçta seçimler ekonomik sorunlara odaklanmaktadır. Onlar Hannah Arend'in toplumsalın politik arenadan uzaklaştırılması gerektiği tezini benimsiyorlar (Heller-Feher, 1993, 21). Postmodernistlere göre yönetim, realistlerin ihmal ettikleri her şeyi kapsayan praksisin ifadesidir. Lyotard hükümetin teorik söylem içinde geliştirildiğini savunur. Yönetimin şekillenmesi görüş noktalarının bir araya gelmesiyle olur. Politik söylev önermesi konsensüsle sonuçlanmadığı için Lyotard anarşistlikle suçlanır. Murphy bunun yanlış olduğunu iki şekilde ortaya koyar: birincisi Lyotard egotizm savunucusu değildir. Farklılığın korunması postmodern yönetimin kilit taşıdır. Postmodern toplum farklılığın hoş görülmesine dayanır. İkincisi çoğu anarşist doğa yasalarının ancak resmi yönetim elimine edilirse tam bir düzeni garantileyeceği düşünür. Oysa postmodern toplum bir nihai perspektifi bulunmadığı için farklılıklardan oluşan bir toplumdur. Farklılık

noktaları var olduğu için bir düzensizlik var olacağı söylenemez. Anarşiyi teşvik postmodernizmin asli gündemi değildir. Postmodernistler hem devletçiliğe hem de liberalizme karşıdırlar. Çünkü bunlar toplumsal kontrolü amaç ediniyorlar. Demokrasinin işlemesi sürecinde liderlerin varlığını olağan karşılarlar (Murphy, 1995, 238-243). Otorite hak veya genetik özelliklerden değil atanmışlıktan doğar. Bu nedenle liderlerin varlığı demokrasinin çöküşünü göstermez. Hatta söyleyebiliriz ki postmodernizmin politik tutumu radikal demokrasiden yana bir tavırda sergilemektedir (Mouffe, 1994, 192-193). Radikal demokrasi 19. yüzyılda eklenen liberalizm ve demokrasiyi ayırmak isteyenlere karşı bir proje olarak sunulmuştur. Hakları bireyci bir çerçevede değil demokratik haklar olarak görür ve liberal demokratik geleneğe başka türden bir eklenme sunmak ister. Bu bir hegemonya olacaktır ve çok sayıda demokratik mücadelenin eklenmesinin sonucu olacaktır. Bu da demokratik değer ve pratiklerin çoğaltılmasını gerektirir. Bu şekilde demokrasiyi sadece savunmayı değil, derinleştirmeyi de teklif ediyorlar. Şeffaf toplum mitine karşıdırlar, ilga etmek isterler. Radikal ve çoğul bir demokrasi projesi, çoğulluğu ve çatışmayı gerektirir ve siyasetin varlık nedenini bunlarda görür. Liberal demokratik gelenek içinde sadece bir stratejidir. Bu proje modernitenin demokratik projesini izleyip derinleştirirken aydınlanmanın totalite anlayışının, özne mitinin ilga edilmesini ister. Bu nedenle radikal demokrasi postmodern felsefenin gelişimini memnuniyetle karşılamaktadır (Mouffe, 1994, 196).

Heller ve Feher politik ilke olarak ne Makyavelciliği ne de politikada ahlaki savunuyorlar. Dünya gerçeklikleri politikacının inancıyla sık sık çelişiyorsa Kantçı ahlaka yer vermezler (Heller-Feher, 1993, 90-92). Politikacı her türlü sonucu karşılamalıdır. Ancak Weberci anlamda *sorumluluk etiğinden* kaçınılacaktır anlamı çıkarılmaz. Sorumluluk etiği *real politikte* eşitlenmez. Bu yüzden Lukacs'a atışmış ve onun için bir Bismarc ve Moltke daha yetiştiremedik diye hayıflanmıştır. Heller ve Feher sorumluluk etiğinin II. Dünya savaşı sonrasında en büyük uygulayıcısı olarak De Gaulle'u ve en büyük kuramcısı olarak ta Henry Kissinger'ı görürler. Kissinger'ın bir takım ilkeleri vardır. Dünya politikasını Sovyetlerle bir satranç maçı yaparcasına yürütür. Diğer ülkeleri birer piyon olarak görür. Ülkesinin politikası üzerine kumar oynamayı asla sevmez. Heller ve Feher postmodernizmin politika olarak, ancak demokratik ülkelerde yaşayabileceğine inanırlar. Bunun için Kant'ın maksimlerine benzettikleri bir takım prensiplerin uygulanmasını isterler (Heller-Feher, 1993, 96-104).

SONUÇ

Postmodernizm kısaca genel olarak bir belirsizliği ifade etmektedir. Üzerindeki tartışmalar henüz bitmiş değildir. Politik postmodernizm içinde aynı şeyler geçerlidir. Geri kalmış veya üçüncü dünya ülkelerinde etnik olarak dağılma süreci olarak algılanırken; ileri ya da sanayileşmiş ülkelerin ise birleşmeye doğru gittikleri gözlemlenmektedir. Örneđin AB gibi. ABD ise ulus-devleti dağıtmak şöyle dursun ulus-devlete dayalı bir imparatorluk gibi hareket etmektedir. AB deneyimi bile birlik içerisinde ulus-devletlerin kimliklerini koruma gayretini açığa çıkarmaktadır. Belki de postmodernizmin bir yaşantı sorunu olduğu ve bu yaşantı halinin kalkmasıyla bu durumun da sona ereceği görüşünü desteklemek veya katılmak en doğrusu olacaktır.

KAYNAKÇA

ADAİR Gilbert, **Postmodernci Kapıyı İki Kere Çalar**, Çev: Nazım DİKBAŞ, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.

ARMAĞAN Mustafa, **Gelenek ve Modernlik Arasında**, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.

BAUDRİLLARD Jean, **Kötülüğün Şeffaflığı- Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme**, Çev: E. ABORA- I. ERGÜDEN, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995.

----- , **Tüketim Toplumu**, Çev: H. DEREÇAYLI – F. KESKİN, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997.

DELEUZE G,- GUATTARİ F, **Felsefe Nedir?**, Çev: Turhan ILGAZ, YKY, İstanbul,1993.

HABERMAS Jurgen, **Bilgi ve İnsansal İlgiler**, Çev: Celal A. KANAT, Küyerel Yayınları, İstanbul, 1997.

----- , **İdeoloji Olarak Teknik Ve Bilim**, Çev: Mustafa TÜZEL, YKY, İstanbul, 1993.

----- , **Rasyonel Bir Topluma Doğru**, Çev: A. ÇİĞDEM- M. KÜÇÜK, Vadi Yayınları, Ankara, 1992.

FUKUYAMA Francis, **Tarihin Sonu Mu?**, Çev: Yusuf KAPLAN, Rey Yayınları, Kayseri, 1993.

HELLER Agnes-FEHER Fehence, **Postmodern Politik Durum**, Çev: Ş. Osman AKINHAY, Öteki Yayınları, Ankara, 1993.

MOUFFE Chantal, “ Radikal Demokrasi: Modern mi? Postmodern mi?”, **Modernite Versus Postmodernite** , Der: Mehmet KÜÇÜK, Vadi Yayınları, Ankara, 1994.

LYOTARD J.F., **Postmodern Durum**, Çev: Ahmet ÇİĞDEM, Arı Yayınları, İstanbul, 1990.

MURPHY John W., **Postmodern Toplumsal Analiz ve Postmodern Eleştiri**, Çev: Hüsamettin ARSLAN, Eti Yayınları, İstanbul, 1995.

SARUP Madan, **Postyapısalcılık ve Postmodernizm**, Çev: A.B.GÜÇLÜ, Ark Yayınları, Ankara, 1995.

SLATER Phil, **Frankfurt Okulu**, Çev: Ahmet ÖZDEN, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 1998.

SOYKAN Ömer Naci, **Türkiye'den Felsefe Manzaraları**, Yapı-Kredi Yayınları, İstanbul, 1993.